

A két Iványi Iványi-Grünwald Béla festőművész és fia, ifj. dr Iványi-Grünwald Béla történész

LENKEY TIBOR

8655 Som, Ady Endre utca 64., Hungary, e-mail: lenkeytibor.som@gmail.com

website: www.lenkeytibor.hu

LENKEY, T.: *Painter Béla Iványi-Grünwald and his son, jr. Life and work of the historian Béla Iványi-Grünwald.*

Abstract: My main goal with this study is to introduce how Grünwald Béla, born in Som (his father born in Ádánd, his mother in Osztopán) got European recognition with his paintings as Iványi-Grünwald Béla and also how their only child ifj. dr Iványi-Grünwald Béla archivist, historian got through the mid XX. century in a difficult historical period. Their lives and work partially ran in parallel until Iványi jr. moved to England. With their lives I would like to present this branch of the Grünwald family's life and the sorrowful fact that given there is no descendant this branch died out. With presenting my newest research I could clarify the previous lack of data considering their lives, work and family. I sincerely hope that with these newly provided information researchers and those who are interested will get a clearer picture.

Keywords: Som, Balaton, London, Colchester, family

Bevezetés

Grünwald Béla festőművész Som községben született, akinek édesanyja Morvay Mária Emília, míg édesapja, Grünwald Sámuel. Élete változatos volt, mert iskolai tanulmányait bel- és külföldön több városban végezte, majd társaival eredményes művészeti tevékenységet folytatott. Nagybányán ismerte meg Bilcz Irén Matildot, akit feleségül vett és 1902-ben megszületett Grünwald Béla István fiuk. Később mindketten felvették az Iványi-Grünwald Béla nevet. Az apa elismert festőművész, míg fia levéltáros és történész lett. Írásomban követjük a két Iványi és családjuk életét, munkásságát, melyeket dokumentumokkal bizonyítok.

1. ábra. Iványi-Grünwald Béla
festőművész

2. ábra. ifj. dr Iványi-Grünwald Béla levéltáros,
történész

Anyag és módszer

2019 júniusában több évtizedes kutatás után saját kiadásomban jelentettem meg Iványi-Grünwald Béla könyvem, melyben már részletesen írtam róluk, sőt az azóta eltelt időben több bel- és külföldi folyóiratban, web-oldalakon cikkeim, tanulmányaim jelentek meg, melyek igyekeztek rendbe tenni azt a problémát, hogy neves művésznünk válásváltása miatt több személyi adatát megváltoztatta, valótlán adatokat közölt, melyek a mai napig felbukkannak, mindenkit félrevezetnek. Ezért könyvem kiadása, cikkeim megjelenése után nem álltam le a kutatással, aminek köszönhetően mára pontosabb adatokat tudok közreadni. Néhány családtag esetében az egyházi anyakönyveket vizsgálva többször ellentmondásba ütköztem, amit mindig sikerült feloldani. Jártam a család nyomában bel- és külhonban, levéltárakban, múzeumokban, temetőben, írtam, telefonáltam, tárgyaltam sokakkal, de más szerzők és kutatók, érdeklődők is meg fognak lepődni, milyen eredményre jutottam!

Eredmények

Lássuk a tényeket, az igazságot Grünwald Béla festőművészről:

Som községben született 1867. május 16-án. Apja Grünwald Sámuel Ádánd községben született 1839-ben. Szülei: Baruch Teréz és Grünwald Antal. Földbérő volt Somban, Som-Daránypusztán, Som-Simonmajorban és az Iregszemcse melletti Csehipusztán, de Somban szatócsüzlete is volt. Édesanyja Morvay Mária Emília, aki 1842-ben Osztopán községben született. Szülei: Strossberger Rozália és Morvai Salamon voltak. Béla fogékony gyermekéveit Somban és Daránypusztán töltötte testvéreivel együtt. Vélelmezett házuk és szatócsüzletük Som, Petőfi utca 1. sz. alatt volt.

Testvérei közül Somban született: Róza: 1862. január 13., Emánuel: 1864. április 20. (később a Miksa nevet használta), Betti: 1865. december 30., Béla: 1867. május 16-án.

Pusztacsehin született: Adolf: 1871. december 19., Emma: 1874. február 21., József: 1874. december 26., Ede: 1876. július 13., Ilona: 1878. október 1. Összesen 9 testvér.

Neves elődeim, akik Grünwald Béla életéről és festészetéről írtak – mint dr. Telepy Katalin, Réti István, Katona Imre, dr. Malonyay Dezső, Szabó László – maximum 7 testvérig jutottak el, de a következetes kutatás, különösen a Somogy Vármegyei és Budapest Fővárosi Levéltár, a Budapesti Zsidó Hitközség-Chevre Kadisa szakmai segítségével az előbb leírtakat tudom bizonyítani (születés és halál esetében is). Élő műelemzőitől kaptam olyan magyarázatot, hogy életének adataival kapcsolatban elfogadták festőtársa, Réti István és Iványi közlését. Ez is egy álláspont, de ennél hitelesebb Grünwald Béla 1899. január 11-i házassági anyakönyvi kivonatának hiteles másolata, amit tanúként aláírt Csók István festőművész és dr. Orosz Sándor királyi alügyész, s ez tartalmazza a valós születési adatokat, nem művésznünk előbbi és későbbi közlései! A születési anyakönyv adatai is egyeznek a házasságival. Könyvem 2019-es kiadása előtti kutatásom során a család egyik oldalirányú tagja jelezte az 5. testvér, Grünwald Emma és családja lé-

tezését, de a somogyi egyházi iratok között nem találtam. Som és a hozzá tartozó Som-Daránypusztá és Som-Simonmajor a történelemben mindig is Somogy és Tolna vármegye határán helyezkedtek el, így fordultam a Tolna Vármegyei Levéltárhoz, majd utam ismét Kaposvárra vezetett, mert a Pusztacsehi (Csehipusztá) településen születetteket a Tabi izraelita születési anyakönyvben sikerült fellelni, így alakult ki a Grünwald-Morvay család bizonyítottan 9 gyermeke! Már itt jelzem a kutatóknak és olvasóknak, hogy ne lepődjenek meg, ha úgy a szülők, mint gyermekeik esetében különböző névírásokkal találkozunk az anyakönyvekben, vagy életük során. Álljon itt néhány példa, mint: Grünwald Sámuel: Grünwald Samu vagy Morvai(y) Mária Emília esetében: Morvai Mária, Morvay Mária, Morvay Emília, Morvay Amália, de a Grünwald Emánuelnek született testvér Manónak is becézték, de Miksaként élt és halt meg, vagy Grünwald Ede Iván Edeként lett elismert újságíró és így halt meg, vagy Grünwald Ilona Iványi Ilonaként élt és hunyt el. Hivatalosan régi kutatásaim során csak festőművésznünk vonatkozásában volt birtokomban az Iványi-Grünwald Béla név Magyar Királyi Belügyminiszter általi engedélyezése. Emma esetében a születés anyakönyvezése Tolna Vármegye Alispánja engedélyével később történt meg. Sőt, Emma két fiának, Lászlónak és Istvánnak is újabb kutatásom során került elő a Fürst vezetéknévéről az Iványi vezetéknévre való változtatás hivatalos engedélyezése.

„Mindig hálát adok az Istennek, hogy nem valami füstös, zajos nagy városban születtem és így gyermekkori emlékeim nem keskeny zúgutcákba, vagy akár palotákba, hanem a virágos, napsütötte, a dombos Dunántúlra szállnak vissza” mondja a festő később szülőhelyéről. Igen, mint minden fiatalnak, a gyermekévek, az ott szerzett információk meghatározók, végigkísérik egész élete során! Szüleivel, testvéreivel együtt örülhetett a születési helynek, ahol egyben édesapja bérelt földjei is voltak. Láthatta szemeivel a Kelet-Külső-Somogyi dombság vonulatát, a Daránypusztán lévő Sötét-hegy lankáit és a Somban lévő szatócsüzletet. A községben és a pusztán élő emberek között teltek gyermekévei, itt ébredt tudatára, itt érték a későbbi életére is ható élmények, benyomások. Som és Daránypusztá földterületeinek elhelyezkedése miatt viszonylag kicsi, 9 km távolság választotta el Grünwald Sámuel bérelt földjeit a Tab mellett lévő Zala községben született nagy festőtől, gróf Zichy Mihálytól. Igen, a Zichy család egyik tagja, a festő testvére Antal gróf és egyik juhászuk adta az első ihletet, mellyel Béla érdeklődését a festészetre irányította.

Iskoláit a „Zircz-Csiszterci Rend Székesfehérvári Főgymnasiumában”, az 1878/79-es tanévben kezdte meg, s itt végezte el az I-III. évfolyamokat, a IV. évben már nem volt található a neve a nyilvántartásban. Kutatásom bebizonyította, hogy Grünwald Béla tanulmányait Budapesten folytatta a „Királyi Katholikus Főgymnasiumban”, a IV. B. osztályban 1881/82. tanévben, amit befejezett, de „érett-ségi vizsgálatot nem tett”.

Ezután útja az Országos Magyar Királyi Mintarajztanoda és Rajztanárképezde, új nevén az Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola¹ padjaiba vezetett, ahol Szé-

¹ Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtár, Levéltár és Művészeti Gyűjtemény Budapest, 1886. 11/a és 1/e.

3. ábra. Som földrajzi elhelyezkedése

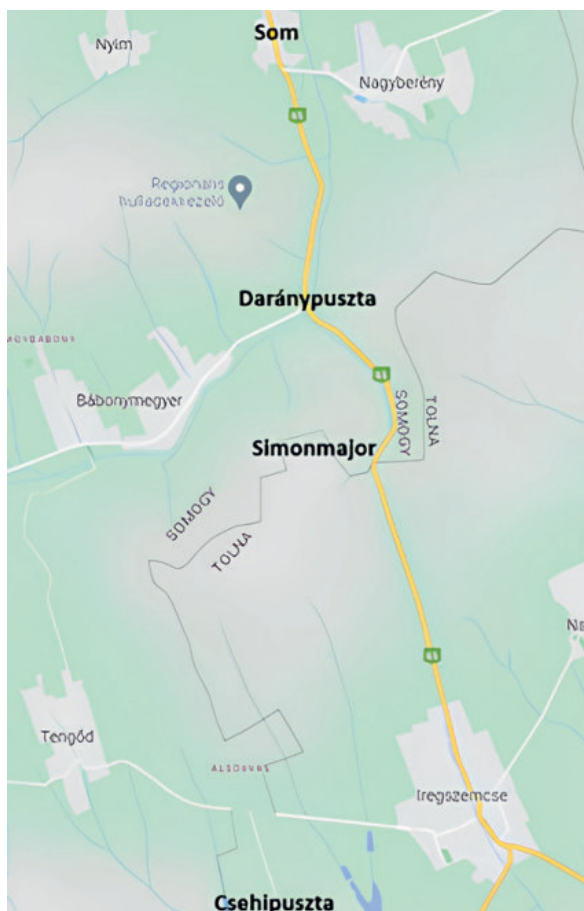
kely Bertalan és Lotz Károly növendéke volt. Nézzük a fellelt beíratási lajstromok, anyakönyvek és minősítési lapok bejegyzéseit: Beíratási lajstroma az 1882/83 tanévre: „Grünwald Béla adatai: szül. Somogy m. Somban, 1867. május 7-én. izraelita. Apja Sámuel gazda Pusztá Csehi. A budapesti V. ker. kath. főgymn. IV. B. oszt. tanult, magyar. Fölvételi díjt.: 2. Festész akar lenni. Grünwald Béla jó eredménnyel végzett, „biz. kikapta”.

1883/84. tanév: „Grünwald Béla, szül. Somogy m. Somban 1867. május 7-én, izraelita. Apja Sámuel gazda Pusztá Csehi. A budapesti V. ker. kathol. főgymnasium IV.-ik. oszt. végezte jó eredménnyel. Művésznövendék.”

1884/85. tanév: „Grünwald Béla szül. Somogy megyei Somban, 1867. május 7-én, mőzes vallású. Samuel gazda, Pusztá Csehi. A budapesti V. ker. kathol. főgymnasium IV.-ik osztályát végezte. Jó eredmény, magyar. Művésznövendék.”

Lehetőséget kapott, hogy felvételt nyerjen Lotz Károly gyakorló festészeti osztályába sikeres pályázat után, ami megvalósult, mert szerepel az 1885/86 tanév beíratási lajstromában: „Grünwald Béla, szül. Somfaluban, 1867 évi május hó 6-án, mőzes vallású. Atyja Samu, bérlő Pusztá Csehiben. A bpesti V. ker. kathol. főgymnasium IV.-ik osztályát végezte, jó eredmény.” Előbbiekben találkozhattunk a szülőhely Somogy m. Som, később Somfalu megnevezésével, illetve születési időnek először május 7., majd május 6. szerepelt! Székely Bertalan tanítványa is volt.

Az 1886/87. tanév névsora bizonyítja, hogy Grünwald Béla 1886 őszétől már nem volt a Mintarajziskola tanulója, tanulmányait itt befejezte!

4. ábra. Grünwald Sámuel lakása és bérelt földjei

Müncheni tanulmányairól: „A korabeli tanulmányi szabályzat értelmében legalább fél évig kellett látogatni az Akadémiát a sikeres felvételizőknek ahhoz, hogy véglegesen felvételt nyerjenek az intézménybe, ezt nevezték „Martikelnak”. Az anyakönyvekbe csak az első olyan osztályt nevezték meg, amelyet a növendék látogatott, későbbi tanulmányi előmenetelét nem rögzítették. Iványi a „Naturklasse”-ba nyert felvételt, ahol már az élő modell utáni rajzolás zajlott, és amelyet Gabriel von Hackl vezetett akkor. (Általában fejtanulmányokat készítettek, ritkábban aktot, és ha igen, természetesen csak férfiak ültek modellett.)”²

„Iványi 1887-től Párizsban tanult, Tony Robert-Fleury és William-Adolphe Bouguereau tanította. Megtaláltam a nevét (Adalbert Grünwaldként) a Catherine Fehrer által a Julian Akadémia növendékeiről készített listában.”³

1887-től 1890-ig a párizsi Julián Akadémiára járt, de a szünetek idejére visszatért somi lakásukba. Az 1890-es Párizsi Világkiállítás *Isten kardja*⁴ című festményéért bronzérem elismerést kapott. 1891-ben újra visszament Münchenbe és a Hollósy-körhöz csatlakozott. Ez év nyarán fejezte be a Som melletti Csehi-pusztai élmények hatására az *Áhitat*

2 Akadémié der Bildenden Künste, München, 1886.

3 Fehrer 1989, 42.

4 Lenkey 2019a, 19.

Zahl	Name	Geburts-Ort und Hand der Eltern	Alter	Kunstfach	Tag					
					der Aufnahme des Kunstfaches			des Kunstfaches		
					Zahl	Mon.	Tag	Zahl	Mon.	Tag
291	Glottler Anna	aus Löffel (Burgund) Löffel Vater: <i>Spezialist</i>	25	Malerei Sacht.	1886	Oktober	18.			
292	Grünwald Bela	aus Löffel (Burgund) Löffel Vater: <i>Spezialist</i>	19	Malerei Sacht.	1886	Oktober	18.			

5. ábra. Grünwald Béla müncheni tanulmányai

6. ábra. Isten kardja (1890)

7. ábra. Isten kardja II. – Hadúr kardja (1898)

(Ave Mária) és a Nyár festményét. Családja még ebben az évben Győr-Moson-Sopron megyébe, az Iván⁵ községhez tartozó Viszta-pusztára költözött és 1892-ben itt készült a *Juhász* és a *parasztasszony* című képe. 1894-ben Eisenhut Ferencsel Egyiptomba utazott, ekkor festette a *Szent Család* című képet. 1896-ban, a Millennium évében készült el IV. Béla visszatérése a tatárjárás után festménye, de nem érte el a várt sikert. Közben Hollósékkal megbeszélték, hogy Nagybányára mennek: Hollós Simon, Ferenczy Károly, Iványi-Grünwald Béla és csatlakozott hozzájuk Réti István és Thorma János. Megalapítják a Művésztelepet⁶, melyhez Iványi Glatz Oszkár édesapjától kért pénzügyi segítséget. *Isten kardja II. Hadúr kardja* festménye 1898-ban készült el. 1899. január 11-én Nagybányán feleségül vette Bilcz Irén Matildot⁷, az ottani görögkatolikus esperes lányát. Időrendben itt következett festőnk apjának, Grünwald Sámuelnek a halála, az azt követő hagyatéki eljárás okmánya, melyre már hivatkoztam. Ebből az derült ki, hogy ezen okiratban nem történik említés a Pusztacsehin született Adolf testvérükről. Így vélelmeztem, hogy a végintézkedés nélkül elhunyt Sámuel apa nem tagadhatta ki, tehát ő már nem élhetett ekkor. Felhívom minden kutató figyelmét, találtam Adolf keresztnévű Grünwaldokat, de sajnos adataik nem egyeztek a mi adatainkkal, tehát nem őt találtam meg. Béla házasságából 1902. március 02-án megszületett Grünwald Béla István⁸ fiuk. Folyamatosan készülnek festményei, pl. 1903-ban: *Ruhaszárítás*, *Tavaszi kirándulás*, *Három királyok*, *Evangelikus templom oltárképe: Jézus a Getsemáné kertben*. A festő apának fia születésével újabb sikeres időszaka következik, mivel 1904-ben Fraknoi díjat nyer, s ezt követően egy évre Rómába utazik a család, ahova Grünwald magával viszi beteg festő barátját, Maticska Jenőt, hátha segíti gyógyulását a klímaváltozás. Itt szakít az eddigi nagybányai stílusával és a dekoratív festészet vonzáskörébe kerül Cézanne és Gauguin művészetének hatására. (A dekoratív hatás mellett a színek élénksége volt a jellemző). Ifjabb Béla e bohém, korlátokat nehezen tűrő, a különféle irányzatokon vitázó, személyes és politikai vitákat sem nélkülöző, de tele személyi és anyagi gondokkal küzdő környezetben élte gyermekéveit szüleivel. 1905-ben visszatér Nagybányára, de már új utakat keres, részben az előző időszak élményei miatt, részben

5 Uo. 19.

6 Uo. 20.

7 Uo. 24–29.

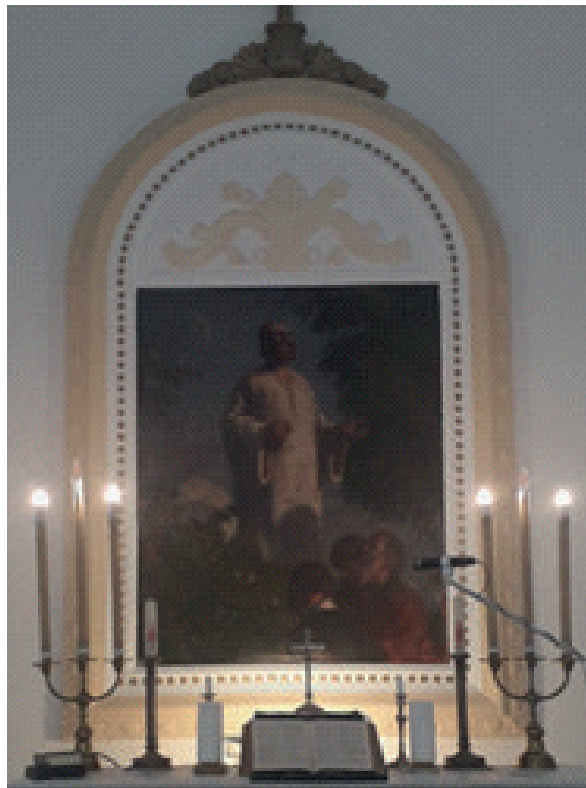
8 Uo. 31–32.

Ferenczy Károly Pestre távozása miatt, aki a Képzőművészeti Főiskola tanára lett. Budapesten, a Nemzeti Szalonban gyűjteményes kiállítása van 1906-ban, s ekkor használja először képei aláírásakor az Iványi előnevet, amire csak 1929-ben⁹ kap hivatalos névhasználatot. Iványi 1907-ben részt vesz a Magyar Impresszionisták és Naturalisták Köre (MI-ÉNK) megalakításában. Iványi Budapesten találkozik Kada Elekkel, Kecskeméti művészetet pártoló polgármesterével és felajánlja, hogy a nagybányai művészek egy részével kedvező feltételek biztosítása esetén átköltöznék Kecskemétre¹⁰ és létrehozzák az itteni Művésztelepet sokrétűbb lehetőségekkel. Nagybánya és Iványi útjai 1909-ben válnak külön, így Budapestre költözik, ahol Rózsa Miklós és társaival együtt megalakítják a Művészház Művészeti Egyesületét¹¹ 1909. december 4-én a Váci utca 9-ben. Elnök gróf Teleky Géza (mecénás is), művészeti igazgató: Rózsa Miklós, művészeti alelnök: Iványi-Grünwald Béla, ügyvezető igazgató pedig Mihályi Deák Jenő műkereskedő. Itt új kiállítóter nyílik a művészeknek, de nem úgy alakulnak a bevételek, ezért 1910. október 24-én átköltöznék ideiglenesen az Erzsébetvárosi Kaszinó Városliget fasor 6. szám alatti nyári helyiségeibe, majd a Kristóf tér 2-be mennek, ahol 1911. március 12-én Rippl-Rónai József tart kiállítást. Gróf Teleky Géza 1912-ben megvette az Egyesületnek a Rózsa utca-Szegfű utca sarkán álló volt Zichy palotát, amit átépíttetett. 1913. január 23-án volt az első nagy kiállítás, ahol 95 művész 284 alkotása vett részt. Az egyesületen belül állandó viták voltak, s ennek is tudható be, hogy Iványi több társával együtt 1912-ben kilép. A bevételek elmaradása, a látogatottság csökkenése miatt az egyesület 1914. április 28-i közgyűlésén kimondta feloszlását.

A Kecskeméti Művésztelep építését – ami állt hat iker műteremlakásból és a Műteremházból – hátráltatta az 1911. július 8-i ottani földrengés, ezért addig a művészek és tanítványaik szállodákban és szállásokon éltek. 1912-ben elkészültek az épületek és újult erővel indult meg a közterületek díszítése és a napi érdekes témák megörökítése. Ifjabb Béla a nagybányai hegyek után rácsodálkozott a sík, homokos alföldi rónára, de a családi környezet, apja művészársainak életvitele nem erősítette meg biztonságérzetét.

Kecskeméten 1911-ben elkészült a *Kecskeméti piac télen*¹² képe, majd 1912 tavaszára a *Kecskeméti kofák hóbuckák között*¹³, mellyel Budapesten, a Képzőművész Társulat kiállításán Iványi 4.000 koronás díjat nyert. Kada Elek polgármester 1913 évi halála gondként jelentkezett, de az ez évi *Tavaszi ébredése*¹⁴ című festménye Iványinak a Nemzeti Szalon kiállításán kis állami aranyérmert hozott! 1914-ben készült művei közül ki kell emelni a *Kecskeméti utcaképet* és a *Pihenő Vénusz* festményeket.

Béla István a Kegyes-Tanítórend Kecskeméti Főgimnáziumában az 1912–13 tanévben kezdte meg tanulmányait, az I. osztályban, majd folyamatosan végezte az 1918–

8. ábra. Jézus a Getsemáné kertben

9. ábra. Evangélikus templom szószéke

19-es tanévig, befejezve itt a VII. osztályt. (1915-ben az intézmény neve Kegyes-Tanítórendi Kecskeméti Római Katolikus Főgimnáziumra változott.)

A művésztelepi alkotómunkát nagyban befolyásolta az I. Világháború 1914. július 28-i kitörése. 1915-ben a Műcsarnok kiállításán Iványi nagy állami aranyérmert vehetett át *Fürdés után* című képéért.

⁹ Uo. 41–42.

¹⁰ Lenkey 2019a, 34–39., illetve Kecskeméti Újság II. évf. 109. szám, 1909. szeptember 26.

¹¹ Zwickl 2009, 257.

¹² Lenkey 2019a, 39.

¹³ Uo. 39.

¹⁴ Uo. 39.

10. ábra. Kecskeméti piac télen (1911)

11. ábra. Iványi műteremlakása

12. ábra. Hazatérő birkanyáj (1897)

13. ábra. Tavasz ébredése (1913)

Az I. Világháború 1918. november 11-én ért véget, de Versailles-ban a békeszerződés aláírására csak 1920. június 4-én került sor, az életbelépésre pedig 1921. július 31-én.

A háborús viszonyok miatt a VIII. osztályt ifjabb Béla a Budapesti III. Kerületi Magyar Királyi Állami „Árpád” Főgimnáziumban végezte az 1920. tanévben, majd a Budapesti II. kerületi Királyi Egyetemi Katolikus Főgimnáziumban sikeres érettségi vizsgálatot tett 1920. szeptember 15-én. Ezt követően 1920 szeptemberében beiratkozott a menekült Pozsonyi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Orvostudományi Karára rendes hallgatónak, majd 1922. szeptember 15-én a Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának magyar történelem-művészettörténet szakára jelentkezett át.

1920-ban jött létre a Szinyei Merse Pál Társaság¹⁵, melynek Iványi-Grünwald Béla alapító tagja lett. Még formálisan a Kecskeméti Művésztelep vezetője 1920-ig, tőle Révész Imre veszi át a vezetői feladatokat, de igazán Budapest művészeti, közösségi élete érdekelte, illetve tavasztól őszig visszatért szülőmegyéjébe, Somogyba, konkrétan Balatonlellére¹⁶. Itt Kandó László művészta-
rsa nyaralójában élt a részére kialakított műteremben és festette a szebbnél szebb képeit a Balatonról, a tájról, az ott élő emberekről, mint *Este a Balatonnál*, *Vihar előtt*, *Hazatérő tehéncsorda a lellei poros úton*.¹⁷ Kecskemét után Budapestben és Balatonlellén újra a tájhoz, az ott megjelenő tárgyakhoz, építményekhez, az itt élő emberekhez fordult. Legyen erre jó példa a *Gémeskút* (1924), a *Disznócsorda* (1925) festményei. Munkásságának jelentős állomása volt 1925-ben az Ernst Múzeumban rendezett kollektív kiállítás, melyen együtt állított ki Rudnay Gyula festő-, Kisfaludi Stróbl Zsigmond és Pásztor János szobrásztársaival. Ifjabb Béla 1925. február 17-én a Pázmány Péter Tudományegyetemen magyar-történelem szakos középiskolai tanári vizsgát tett. Apja 1926 nyarán heteket töltött a Hortobágyon, az ott szerzett élményeit több művében megörökítette. Ugyanezen évben kapott megbízást a Debreceni Egyetemtől *Dull Mihály elítélte* című nagyméretű festmény elkészítésére, melyhez előtanulmányokat folytatott. 1927-ben megalakult a Fővárosi Iparrajziskola

¹⁵ Lenkey 2019a, 40.

¹⁶ Uo. 40.

¹⁷ Uo. 40.

szövőműhelye, ahol Iványi folytatta kecskeméti terveit és gyakorlatát, gobelineket készített, mint a *Kuruc tánc* és a *Szüret* címűeket. Az eddig leírtakon kívül érdeklődéssel fordult a színházak felé, híres képe a Bajor Gizi előadását megörökítő *Színpadí jelenet*.¹⁸

Ifjabb Béla a Pázmány Péter Tudományegyetemen alapvizsgát tett magyar történelemből jeles, míg magyar nyelv- és irodalomból jó eredménnyel és 1927. május 10-én végbizonyítványt kapott. 1927. június 11-én bölcsész doktori szigorlatot tett magyar történelem, újkori egyetemes történelemből és magyar irodalom történelemből „summa cum laude” minősítéssel. Értekezése Széchenyi magánhitelügyi koncepciójáról és annak következményeiről szólt.¹⁹ 1927 októberétől a Bécsi Magyar Történeti Intézetben dolgozott, de egyben vele párhuzamosan a Bécsi Tudományegyetem Bölcsészeti Fakultásán újkori történelem előadásokra járt 3 szemeszteren át. Német, angol, francia nyelven beszélt és írt.

14. ábra. Ökrök a Balatonnál (1920)

15. ábra. Tanya (1924)

Iványi termékeny művész volt, élen járt a művészeti élet magyarországi átalakításában, illetve különböző kiállításokon való részvétellel, mint a Nemzeti Szalon, Szinyei Társaság, Műcsarnok, Balatoni Társaság, vagy a Munkácsy Céh. Író, költő, festő és más képzőművész barátaival élénk társasági életet élt, így a Fészek klubban és a Japán Kávéházban. Ezenkívül a megöszült, joviális, állandóan mosolygó és elegáns Iványi-Grünwald Béla mindenkor lakása nyitva állt a barátok, jó ismerősök előtt.

1928. január 28-án Bánáti Sverák József műtermében Budapesten megalakul a Szentendrei Festők Társasága²⁰, melynek első elnöke Iványi-Grünwald Béla lett. A volt nagybányai festők közül többen itt új otthonra leltek. 1929 nyarán két hónapot ismét Nagybányán²¹ töltött, de régi alapító társai közül már csak Réti Istvánt és Thorma Jánost találta ott, kicserélődtek a résztvevők.

1929-ben készült el a Debreceni Egyetem megrendelésére *Dull Mihály elítélte* című képe. Ugyanezen év nyarán kapott hivatalosan engedélyt a névváltoztatásra a Magyar Királyi Belügyminisztertől, így már tényleg Iványi-Grünwald Béla²² lett. (Fia is ezt használta.)

Ifjabb Béla 1929 júliusában hazatért a Bécsi Magyar Történeti Intézetből és a Magyar Nemzeti Múzeum I. osztályú könyvtáristjé, majd 1930. július 4-től a Magyar Nemzeti Múzeum Levéltári Osztálya könyvtári tisztjévé nevezték ki. 1929. december 26-án házasságot kötött dr. Korek Valériával Budapesten, aki szintén a Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult és 1926. május 18-án földrajz-történelem szakos középiskolai tanár lett, majd 1928. június 15-én filozófia, magyar történelem és újkori egyetemes történelem tárgyakból doktorált „cum laude” minősítéssel²³. A Bécsi Egyetemen 1928/29-ben történetfilozófia, majd 1929/30 tanévben nemzetgazdaság kurzusokon tanult. 1930. június 15-től ifj. dr. Iványiné Budapest Főváros Könyvtárában dolgozott 1935-ig.

Id. Iványi 1930-ban, 63 éves korában *Corvin koszorú* kitüntetéssel²⁴ kapott életművéért.

Dr. Kunffy Lajos a szüleihez, Somogytúrra költözött, így a nyaranta Balatonlellén alkotó Iványival rendszeresen találkoztak, illetve például 1932–33-ban Somogy megye székhelyén, Kaposváron, a Turul Szállóban közös kiállításon mutatták be sikeresen közel 100 képüket. Kunffy Lajos segítette Iványinak „művei témáihoz” modelleket és virágokat szerezni. Festőnk számára a legegyszerűbb csokor virág is az őt körülvevő környezetben rejlő összes szépséget foglalta magába, s ezek tükröződtek vissza a festményekben: *Cigányok* (1935), *Balatoni naplemente* (1935), *Gyümölcscsendélet* (1935), *Balaton* (1937), *Lellei nyaraló* (1935–1939 között), vagy a sok *Virágcsendéletet*, illetve a *Virágok* (1940) képeit említsük. Iványi utolsó lakása Pesten az Andrássy út 28-ban volt.

¹⁸ Telepy 1976, 32.

¹⁹ Eötvös Lóránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár doktori nyilvántartása. Budapest, 1927.

²⁰ Lenkey 2019a, 41.

²¹ Uo. 41.

²² Uo. 41–42.

²³ Eötvös Lóránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár doktori nyilvántartása. Budapest, 1928.

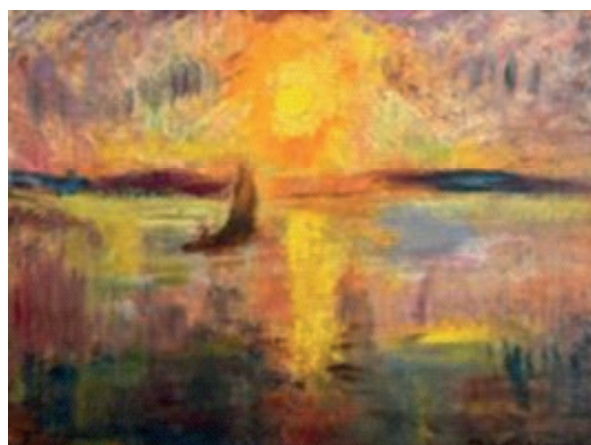
²⁴ Lenkey 2019a, 42.

16. ábra. Corvin Koszorú

17. ábra. Virágcsendélet (1935–39)

18. ábra. Balatoni naplemente (1935)

19. ábra. Virágcsendélet (1935–1939)

Ifj. dr. Iványi-Grünwald Béláné dr. Korek Valéria 1933 áprilisában a Duna Liga Társaság választmányi tagja lett. Férje, ifjabb Béla 1933. július 7-én a XIX. századi magyar történelem tárgykör magántanára lett. Házasságuk megromlott, gyerekük nem született, 1935-ben elváltak. Dr. Korek Valéria 1936-ban új házasságot kötött dr. Fellner Vilmosmal, majd 1938-ban végleg az Egyesült Államokba költöztek.

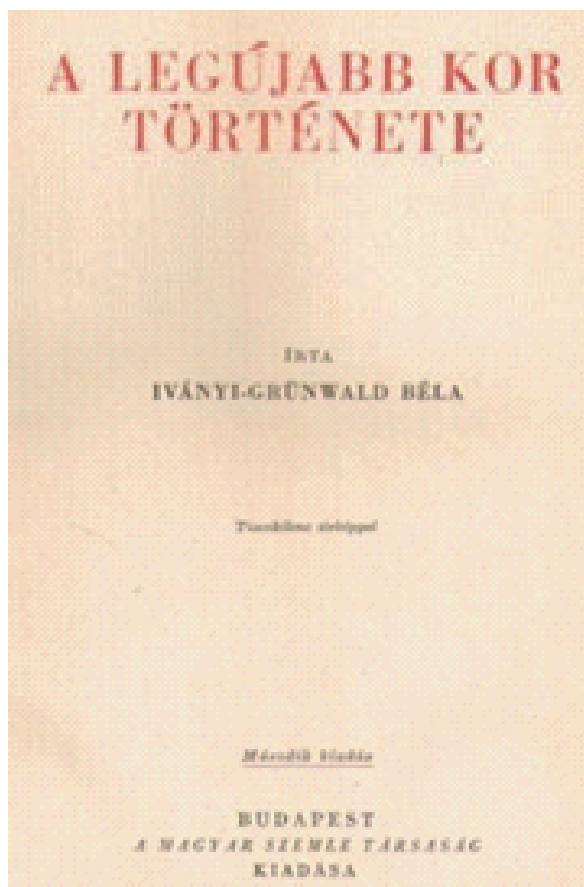
Ifjabb Béla érdeklődésének középpontjába gróf Széchenyi István reformelképzelései kerültek. Ezután megbízást kapott Széchenyi Hitel című műve gazdasági háttér elemzésére, amit nagy alapossággal el is végzett. Így jutott arra a gondolatra, hogy a korabeli sikeres gazdasági

reformok további szálait Angliában kell keresni. Felkérést kapott a háborúk közötti világtörténelem megírására, amit örömmel fogadott, folytatva a levéltári kutatásokat. (21. ábra) 1937. április 15-től a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete Intéző Bizottsága tagja lett.

A Hóman-Szekfű-Kerényi: Egyetemes Történet 1–4 kötet 1937. évi megjelenésekor a náciizmus árnya lengte be Európát. Az akkori Magyarország a hitleri német szövetség felé lépett, ezért ifjabb Béla kinevezését a Római Magyar Intézet élére visszavonták, de a Kultuszminiszter, Hóman Bálint közbenjárására angolai ösztöndíjat kapott az 1848–49-es szabadságharc emigrációjának kutatására. Magyarországról 1939 júniusában távozott, szüleit hátrahagyva.

20. ábra. ifj. dr. Iványi: *Hitel*

21. ábra. ifj. dr. Iványi: *A legújabb kor története*

Id. Iványi szinte itta a környezetéből felé érkező inspirációkat, legyen az a szülőmegyéje gyönyörű Balatonja, az a fölött villódzó fények és árnyak, naplementék, felhők és viharok, vagy a tájon élő emberek, a környezetükben lévő fák, virágok. A változó helyzet, a német törekvések, a II. világháború 1939. szeptemberi kitörése új helyzetet teremtett. 1940 nyara is részére a szokott módon kezdődött, ismét Balatonlellén dolgozott, s itt még megélhette Nagybánya Magyarországhoz való visszakérülését, de megromlott egészségi állapota, fiáért való aggodása miatt agyvérzést kapott, majd a budapesti János Kórházba szállították, ahol 1940. szeptember 24-én elhalálozott. Felesége a Budapest Főváros által biztosított dízsírhelyre temette el nagy részvét mellett szeptember 27-én.²⁵

Iványi-Grünwald Béla festőművész munkásságában 4 időszakot²⁶ állapíthatunk meg:

1. München: (igazán a Párizsban töltött idő után) ekkor még a szülőföld emlékei, a somogyi táj hatása erőteljesen érződik. Kezdetben Bastien Lepage naturalizmusától indulva a bibliai témákon át jut el a műveiben jelentős szerepet játszó természet- és tájábrázolásáig.

2. Nagybánya: itt teljesedik ki művészileg, emberileg, itt nőül meg, fia születik, fest, tanít. Munkásságára a „plein-air” festészet, vagy is a természet, a fény és ár-

nyék, a benyomások, impressziók gyors és jelentős változásainak pontos megjelenítése a jellemző. Összegezve: érett, elismert festővé válik. (Például *Völgyben* (1900) című festménye).

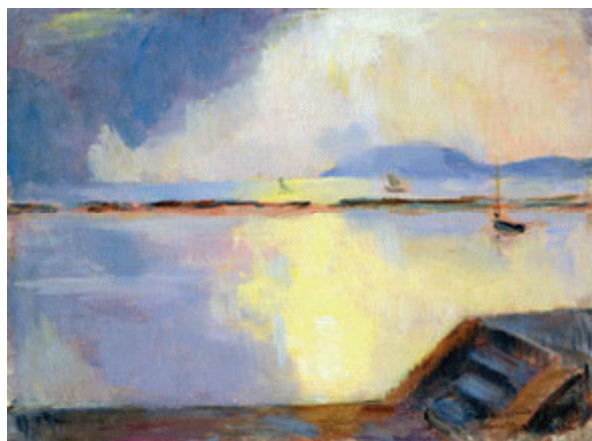
3. Kecskemét: kísérletezéseinek időszaka, s egyben újra lehetőség a főváros művészeti életébe való bekapcsolódásra. (Eddigiek kipróbálása, új irányzatok keresése).

4. Somogy és a Balaton: visszatérés a szülőföldre, ahol ötvöződik ifjúkora és nagybányai életének, munkásságának minden tapasztalata. Visszatér a környezet, a táj, benne az ember, az állatok és növények valóságú ábrázolásához, mindazt, amit lát és érzékel.

Iványi vallomása munkásságáról: „...az ecset, mellyel dolgozom, boldogságot szerző hangszer a kezemben. Én senkit nem irigyelek, a legboldogabb emberek közé számítom magamat, mert nagyon-nagyon kedvemet találok a munkámban. Ha két-három napig nem dolgozhatom, nem csak lelkileg, de fizikailag is beteg vagyok. Nagy hiúságaim nincsenek... Ha annak a kis kör-nek, mely az én szememben mindent jelent, tetszenek az alkotásaim, már megkaptam azt az édes megnyugvást, mely az emberi boldogsághoz szükséges. És ez a mostani életem oly szép, oly kedves, oly zavartalan, hogy nem is akarok a jövőre gondolni. Mit kaphatnék még többet, mint amit eddig kaptam?”

²⁵ Lenkey 2019a, 45.

²⁶ Uo. 46.

22. ábra. Balaton (1937)

Iványi-Grünwald Béla munkásságának 4. szakaszára művészileg, szakmailag letisztult, megnyugodott, kiegyensúlyozott művész lett. Kellő határozottsággal fordult akár Budapesten, de szülőmegyéjében, Somogyban is az emberek, a táj, a környezet felé. Szinte ontotta a képeket, sajnos további sorsukkal alig törődött. Rendszeresen részt vett jelentős kiállításokon, elismert, ünnepelt művész volt. Már Nagybányán is előfordult, de Pesten és Balatonlellén is, hogy állandó pénzzavarba került, ezért a környezetében lévő művészek közül többekkel másolatott képeket, amit ellenőrzés, javítás után aláírásával látott el és eladott. Kártyaadósságok miatt állandó pénzzavarban volt.²⁷ A háború közben 1940-ben elérte Angliát, már bombázások voltak, s ifj. Béla nem lehetett ott Édesapja temetésén. Át kellett élnie a háborús állapotokat, a kitelepítést, az otthonról való távolságot. Eddigi szakmai munkájáért itthon 1940. december 30-án levéltárnoki címet kapott.

1941-ben Magyarország hadbalépése Németország mellett arra készítette, hogy ezzel egyet nem értve, lemondjon magyarországi ösztöndíjáról! Béla édesanyja Magyarországon nehéz anyagi körülmények közé került, ezért a Minisztertanács döntése alapján részére ezután havi 100 pengő állandó segélyt állapítanak meg férjének kiváló érdemeire való tekintettel, illetve azért, mert semmilyen jövedelemmel nem rendelkezett.

Béla erkölcsi kötelességének érezte, hogy politikai szerepet vállaljon a gróf Károlyi Mihály vezette Angliai Magyar Nemzeti Tanács munkájában és az 1941–44-es években a BBC magyar szekciójának tevékenységében, a Hitler-ellenes adások szerkesztésében, vezetésében töltötte. Itthon, Magyarországon ezért nem is maradt el a felelősségre vonása, amit igazol a Minisztertanács 1942. július 28-i üléséről készült jegyzőkönyv, melyből kitűnik, hogy dr. Iványi-Grünwald Bélát ezen döntéssel megfosztották magyar állampolgárságától, másokkal együtt! Édesanyja élete Magyarországon ellehetetlenült, ezért követte fiát Londonba.

A háború befejezése után is tevékenykedett a BBC magyar adásaiban, később külső munkatársi státuszban, egészen haláláig. 1947-ben a Londoni Egyetem Szláv és Kelet-Európai Intézetében tanít 1949-ig, s ezzel anyagi

23. ábra. Cigányok (1935)

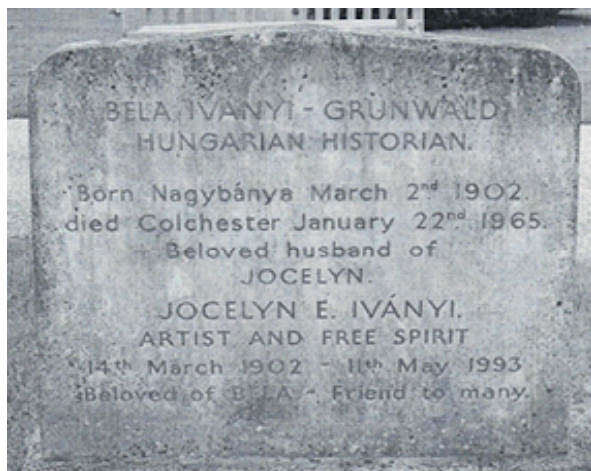
helyzete is jobbá vált. Lehetősége kínálkozott ezután a magyar szabadságharc és Kossuth angliai emigrációja kutatására. Örömmel tapasztalta, hogy a rendelkezésére álló iratanyag hatalmas, eddig nem ismert tényadat birtokába jutott. Meg kellett állapítania, hogy ezek feldolgozására sajnos egyedül nem képes, ehhez komoly intézeti háttérre lenne szükség. Az is bizonyossá vált, hogy az akkori körülmények között erre nem lesz lehetősége.

Komolyan foglalkozott Hungarika-gyűjteménye kialakításán, melynek alapjait megvetette. Gyűjtőkörében a 19. századnak és Kossuth életének, munkásságának biztosított elsőbbséget. Ennek érdekében járta a könyvtárakat, antikváriumokat és keresett, kutatott az őt érdeklő, vagy ritka kötetek után. Ha ritkaságra lelt, de nem gyűjtőkörébe tartozott, inkább eladta és a befolyt összegből magának megfelelő műveket vásárolt. A hazájától való állandó távollét, a létbizonytalanság kikezdte egészségét, egyre többet volt beteg. Magyarországon a Rákosi rendszer volt hatalmon, s a hírekből tudta, akik vállalták a hazatérést, többen végleg eltűntek, sorsuk ismeretlen volt. Belátta, a rendszer és saját elvei miatt nem lesz lehetősége visszatérni. Ennek ellenére nem is gondolt arra, hogy angol állampolgárságért folyamodjon!

Dr. Iványi-Grünwald Béla elvált emberként érkezett Angliába. 1953-ban, Londonban, a Westminsterben házasságot kötött Jocelyn Entwisle Peters-szel, aki ezután a Jocelyn Entwisle Iványi nevet használta. Jocelyn 1902. március 14-én a Londontól délre lévő Crawley város Ifield városrészében született. Az Iványival kötött házasság már a harmadik volt életében. Divattervezőként, amatőr festőként élt és dolgozott.

Béla új lendületet kapott 1956 októberétől, de a sajnálatos bukás után az Angliába érkező újabb fiatal magyar értelmiségieket látva, folytatta kutatómunkáját Széchenyi életével kapcsolatban, melyből több fejezetet készített el. Az emigráns magyarok 1959. június 5-én Kossuth londoni volt 11. Kensington Park Terrace lakásán emléklakettet helyeztek el. Nem törődött egészségi állapotának romlásával, az 1956 utáni emigrációs magyar fiataloknak előadásokat tartott, illetve nagy tervet forgatott: újra kellene gondolni az értelmiség helyét és szerepét a kelet-európai társadalmak fejlődésének előbbre vitelében!

²⁷ Lenkey 2019a, 46–47.

24. ábra. ifj. Iványiéék sírja Colchesterben

25. Jocelyn E. Iványi: Édenkert

Álljon itt barátja, professzor Czigány Lóránt úr visszaemlékezése:

„Ezekből az évekből élénken emlékszem rá. Ismét és rendszeresen a szokásos helyén ült a British Museum kupolás olvasótermében. Előtte könyvhalmok. Hatalmas aktatáskája tömve. Előkerül belőle egy korabeli angol plakát, mely Kempelen Farkas sakkozógépét ábrázolja. Vagy izgatottan mutat egy ritka metszetet, melyet William Blake készített Pozsonyról. Testes alakja, nyugalmat árasztó személyisége, boltozatos koponyája, markáns vonásai közismertté tették az olvasóteremben”.

Czigány Lóránt professzor úrral még londoni lakóhelyén tudtam beszélni telefonon, majd leveleztünk, illetve Miskolcon az Egyetemen személyesen is találkoztunk. Ő megerősítette özvegy Iványiné Londonba kiutazását, ottani életét Fiával és annak második feleségével, Jocelynnel. Szeretettel, békében éltek együtt, de nem volt hajlandó megtanulni az angol nyelvet. Iványi-Grünwald Béláné Bilcz Irént a halál 1958. március 28-án Londonban érte, itt is temették el. Sajnálatos, hogy a Londoni Magyar Kulturális Intézet sem tudta megtalálni a sírját, részben az eltelt idő és a hozzátartozók hiánya miatt!

Béla édesanyja halála után Czigány Lóránt professzor úr közlése szerint Alphamstone községbe költözött feleségével, ami Colchesterhez közel van, oda járt be kutatni, értékes könyveket keresni, melyekből további munkáit tudta finanszírozni, illetve újra Londonba menni. Nagy tervei megvalósítása közben Colchesterben, egy antikváriumban érte a halál 1965. január 22-én, a délutáni órákban. Itt a városban lett eltemetve. A The Times életét és munkásságát nekrológban méltatta 1965. január 29-én.

Jocelyn Entwisle Iványi férje halála után folytatta divattervezői munkáját, illetve maga is amatőr festő lett. Lakásáról, a környékről, az állatairól, más témákról több képet festett, amit Suffolkban, Sudburyban több kiállításon be is mutatott. 91 éves korában, 1993. május 11-én halt meg Bury St. Edmunds város kórházában és Colchesterben férje mellé temették el.

Ifj. dr. Iványi-Grünwald Béláról Czigány Lóránt professzor úr az idézett beszélgetések során elmondta: házasságaiból utód nem született, így a Grünwaldok ezen

ága kihalt! Professzor úr hazatért oktatni Magyarországra, a Miskolci Egyetem professzora és díszdoktora lett. 2008. november 8-án Budapesten hunyt el, a Farkasréti temetőben nyugszik.

Festőnk szülőfaluja, Som község az alábbiakat tette:

- 1998-ban emléktáblát állítottunk nagy szülöttünknek,
- 2004-től az Önkormányzat, 3 művész és két vállalkozó – egyike e sorok írója – létrehozta a Somi Nemzetközi Iványi-Grünwald Béla Képzőművész Alkotótábort, elsősorban Erdélyi, Kárpátaljai és magyar művészek számára, évenkénti megrendezéssel.
- 2006-ban az elkészült és itt hagyott művekből állandó Képtárat hoztunk létre.
- 2007. júniusban a Községi házban emlékszobát létesítettünk, részben eredeti tárgyakkal.
- 2007. szeptember 24-én, halálának évfordulóján a Fiumei úti sírkertben dr. Boross Péter miniszterelnök úr és a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság segítségével felavattuk új síremlékét.
- 2017. szeptember 24-én Somban, a Községi ház udvarában Iványi mellszobrot állítottunk.
- 2018. szeptember 19-én Iványi-Grünwald Béla életét és munkásságát „Somogyi érték” nyilvánította a Somogy Megyei Értéktár Bizottság.
- 2022. május 16-án Somban, a Községi ház nagyertermében születésének 155. évfordulója alkalmából emlékülést, tanácskozást tartottunk, melyre meghívást kaptak életének jelentős települési vezetői, a művészeti, irodalmi élet képviselői. Ugyanekkor avattuk fel a felújított Somi Képtárat.
- 2023. augusztus 9–12. között sikeresen lebonyolítottuk a XVII. Somi Nemzetközi Iványi-Grünwald Béla Képzőművész Alkotótábort 7 felnőtt festőművésszel és 3 diákfestővel.²⁸

²⁸ Lenkey 2023.

26. ábra. Iványi Fiumei úti sírja (2007)

27. ábra. Iványi szobor Somban (2017)

A somi Grünwald-család²⁹

Apa: **Grünwald Sámuel**: Ádánd, 1839. – Bp. 1899.
11. 29. Szülők: Baruch Teréz, Grünwald Antal. Elhunyt: Bp. VII. Peterdy u. 36.

Anyja: **Morvay Mária Emília**: Osztopán, 1842. – Bp. 1900. 04. 06. Szülők: Strossberger Rozália, Morvai Salamon. Halál: Bp. VII. Peterdy u. 36.

Gyerekeik

1. **Grünwald Róza**, később **Bien Adolfné**: Som, 1862. 01. 13. – Bp. 1933. 11. 10.
Gyerekei: Dr. Verzár Frigyesné, Béla Henrikné, dr. Bien Zoltán.
2. **Grünwald Emánuel: (Miksa)**: Som, 1864. 04. 20. – Pestszentlőrinc, 1940. 06. 21.
Felesége: Morvay Irén (szül. 1876 – Bp. 1937. 08. 21.) Gyerekeik: Sámuel (Sándor): Iván, 1902. 06. 18., Miklós: Iván, 1904. 03. 12., Emilia (Mici): Iván, 1906. 09. 21. (anyakönyvezés ideje)
3. **Grünwald Betti**: Som, 1865. 12. 30. – Bp. 1897. 01. 27.
4. **Grünwald Béla**: Som, 1867. 05. 16. – Bp. 1940. 09. 24. Felesége: Bilcz Irén Matild: Nagybánya, 1875. 04. 28. (Apja: Bilcz István lelkész, anyja: Erdőss Anna htb.) Elhunyt: London, 1958. 03. 28. Fiuk: születési neve: Grünwald Béla István, később ifj. dr. Iványi-Grünwald Béla történész: Nagybánya: 1902. 03. 02. – Colchester, 1965. 01. 22. Feleség: dr. Korek Valéria, majd Jocelyn Entwisle Iványi. (nincs gyermekük)
5. **Grünwald Adolf**: Pusztacsehi, 1871. 12. 19. – 1899 előtt hunyt el.
6. **Grünwald Emma**, később **dr. Fürst Edéné**: Pusztacsehi, 1874. 02. 21. – Auschwitz, 1944. 08. 15. Deportálták, orvos László fiával együtt halt meg. Férj: dr. Fürst Ede. Még gyerekeik: István, Erzsébet, Margit, Endre, Pál.
7. **Grünwald József**, később **dr. Grünwald József ügyvéd**: Pusztacsehi, 1874. 12. 26. – Budaörs, 1918. 10. 09.

8. **Grünwald Ede**, később **Iván Ede**: Pusztacsehi, 1876. 07. 13. – Bp. 1931. 01. 17. Feleség: Malonyay Margit Etelka.

9. **Grünwald Ilona**: Pusztacsehi, 1878. 10. 01. – Bp. 1942. 02. 12. hajadon. (áttemetve 1974-ben Béla bátyja sírjába)

2023. július 14-én feleségemmel és fiammal Nagyban jártunk, megbeszéléseket folytattunk, kutattunk és koszorúztunk a régi Főtéren a szoborcsoportnál. Ezenkívül kísérletet tettünk Iványi apósa, Bilcz István görögkatolikus esperes és családja sírjainak felkutatására, ami nem sikerült.

Megvitatás és összefoglaló:

Iványi-Grünwald Béla halála után nagyon kevés életrajzírója, műelemzője beszél családja visszamaradt tagjainak sorsáról, mint feleségéről vagy az Angliában rekedt fiáról, annak nejről. Céлом a téves állítások tételes cáfolata volt. Megállapíthatjuk, Iványi a legváltózatossabb munkáságú magyar festőművészek egyike, s munkájának fontos erőssége kiemelkedő komponáló tehetsége és a széles körű színtantáziája!

Fia, ifj. dr. Iványi-Grünwald Béla levéltáros, történész egy életen át foglalkozott Széchenyi munkáival, illetve az 1848-as forradalom és szabadságharc angolai emigrációjának történetével. Előadásokat tartott, írt, segítette a hozzá fordulókat, Hungarica-gyűjteményt létesített. Második házasságából sem született gyermeke. Kutatás közben érte a halál egy Antikváriumban Colchesterben. Vele a Grünwaldok ezen ága kihalt!

Iványi-Grünwald Béláné sz. Bilcz Irén Matild Nagyban maradt szüleiről és 3 testvéréről az alábbiakat tudom: Bilcz István esperes, városi képviselő: 1839–1901.03.16, Bilcz Istvánné sz. Erdőss Anna: 1846–1926.03.10, ifj. Bilcz István: 1869–1911.06.01, Bilcz Sándor 1873–1902.10.30. Mindannyian Nagyban haltak meg. Bilcz Valériáról nincs ilyen adatom. Iványiné helyzete itthon ellehetetlenült, ő is kiment Londonba fiához és együtt éltek haláláig.

Úgy idősebb Iványi festőművészként, mint Béla fia történészként maradandót alkotott, büszkék vagyunk mindkettőjükre!

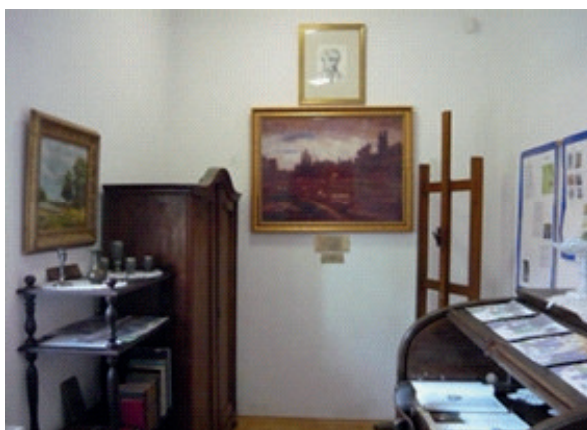
²⁹ Lenkey 2019a, 48–58., 101–105.

28. ábra. Festők szobra Nagybányán 2023.

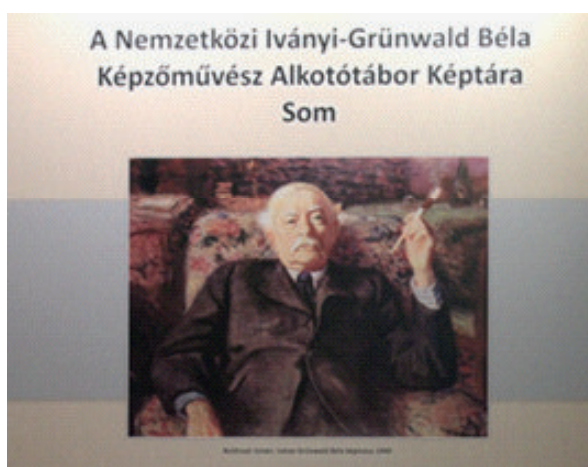
29. ábra. Feleségemmel koszorúzunk

30. ábra. Emlékszoba a Közösségi házban (2007)

31. ábra. A Somi Képtár

32. ábra. Iványi a Képtárban

33. ábra. Iványi emlékülés. (Fotó: Sziveg Ákos)

Köszönetnyilvánítás

Köszönetemet fejezem ki Somogy, Tolna Vármegye és Budapest Főváros Levéltára, a Magyar Képzőművészeti Egyetem Könyvtár, Levéltár és Művészeti Gyűjtemény, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár, Szent István Király Múzeum Székesfehérvár, Székesfehé-

vári Városi Levéltár és Kutatóintézet, Székesfehérvári Püspöki és Székeskáptalani Levéltár, a Zirci Ciszterci Apátság, a Nagybányai (Baia Mare) Evangélikus-Lutheránus Egyházközség Esperésének, a Nemzeti Örökség Intézete Budapest, a Budapesti Zsidó Hitközség Chevra Kadisa Osztálya, a Budapesti Kozma utcai Izraelita Temető munkatársainak, akik segítettek a kutatásban, valamint családomnak.

Irodalom

- FEHRER, C.: The Julian Academy, Paris, 1868–1939. Shepherd Gallery, New York, 1989.
- EÖTVÖS Lóránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár hallgatói iratai. Budapest, 1922–28.
- KECSKEMÉTI Újság II. évf. 109. szám, 1909. szeptember 26.
- LENKEY, T. 2019A: Iványi-Grünwald Béla. Som, 2019.
- LENKEY, T. 2019B: Som község története. Som, 2019.
- LENKEY, T. (SZERK.): Iványi-Grünwald Béla Képzőművész Alkotótábor története képekben 2004–2019. Som, 2022.
- LENKEY, T. 2019C: Lenkey család honlapja. [Online]. – 2019.11.14. - <https://www.lenkeytibor.hu/>.
- MAGYAR Képzőművészeti Egyetem Könyvtár, Levéltár és Művészeti Gyűjtemény. Budapest, 1886.
- TELEPY, K. 1976: Iványi Grünwald. Corvina, 1976.
- ZWICKL, A. 2009: „The House of Modern Art”. In: Gömöri J. – Veszprémi N. – Szűcs Gy. (szerk.): A Művészház 1909–1914, Modern kiállítások Budapesten. A Magyar Nemzeti Galéria kiadványai 2009/2 257.